

Cyberpesten in Olst-Wijhe

Nederlandse samenvatting van het onderzoek naar cyberpesten onder 12 tot 18 jarigen in de gemeente Olst-Wijhe

Beste lezer

Voor u ligt een onderzoeksverslag naar cyberpesten onder de jongeren van 12 tot 18 jaar, woonachtig in de gemeente Olst-Wijhe. Cyberpesten, ook wel bekend als pesten via het internet, is in de afgelopen maanden en jaren al zeer regelmatig aan bod gekomen in de Nederlandse media. De gemeente Olst-Wijhe is benieuwd in welke mate cyberpesten onder de jongeren binnen haar gemeente voorkomt. Uit de bespreking van de jeugdvisie 'opvoeden en opgroeien in Olst-Wijhe' is pesten (inclusief cyberpesten) als één van de prioriteiten benoemd. Vandaar dit onderzoek.

De centrale vraag in dit onderzoek, luidde als volgt: *'Welke cyberpestinterventies zijn toepasbaar op de doelgroep in Olst-Wijhe en welke rol kan (sociale) media innemen om cyberpesten aan te pakken dan wel te voorkomen?'*

Om inzicht te krijgen in het cyberpestgedrag van jongeren uit Olst-Wijhe is een online vragenlijst ontwikkeld en verspreid onder de doelgroep. Tevens is er gezocht naar huidig opererende anti-(cyber)pestprogramma's in Nederland. De resultaten hiervan worden in dit document gepresenteerd.

Cyberpesten wordt in dit onderzoek gedefinieerd als: "roddel, getreiter, pesten, stalken, chantage of bedreiging via internet (CBS, n.d.)." Daar is 'sexting' aan toegevoegd, omdat de ambulante jongerenwerker die in onze gemeente actief is het idee heeft dat steeds meer jongeren uit de gemeente hiermee te maken krijgen. Met sexting wordt bedoeld het versturen van pikante of seksueel getinte berichten, foto's en/of video's via het internet, zonder toestemming van de afgebeelde persoon/personen.

Het verslag bestaat uit de volgende onderdelen:

- I Samenvatting resultaten Olst-Wijhe
- II Aanbevelingen
- III Bijlagen:
  - *Grafieken*
  - *Referentie*

Ik wens u veel leesplezier!

Marijke Geerligts
(Uitvoerende student onderzoek cyberpesten)

Wijhe, augustus 2014

I Samenvatting resultaten Olst-Wijhe

Een online vragenlijst over cyberpesten is verspreid onder 12 tot 18 jarigen, woonachtig in de gemeente Olst-Wijhe. De verspreiding heeft plaatsgevonden via de middelbare school en (sport)verenigingen binnen de gemeente. Dit heeft geresulteerd in een response van 118, waarvan 114 jongeren de vragenlijst compleet hebben afgemaakt. Het zijn helaas niet genoeg reacties om de resultaten te generaliseren voor de gehele doelgroep, significante relaties tussen variabelen te ontdekken en de cijfers uit Olst-Wijhe te vergelijken met nationale cijfers. Om de cijfers uit Olst-Wijhe toch in een breder kader te kunnen plaatsen, zijn in een aantal gevallen wel vergelijkingen gemaakt. Met name op het gebied van karakteristieke eigenschappen van het cyberpestgedrag. Op die manier geeft dit wel een indicatie hoe de cijfers van Olst-Wijhe zich verhouden tot nationale statistieken.

Wat voor de één als (cyber)pesten wordt beschouwd, kan door een ander meer als 'plagen' worden gezien. Daarom is aan de jongeren gevraagd in hoeverre ze een aantal onderdelen als 'cyberpesten' beschouwen (zie figuur 1 op blz. 5). Van de 116 respondenten gaven er 12 (10,3%) aan wel eens gepest te zijn geweest via het internet in de afgelopen 12 maanden. Dit is een fractie lager dan het aantal jongeren dat aangeeft iemand anders via internet te hebben gepest in de afgelopen 12 maanden, namelijk 14 van de 116 respondenten (12,1%). Volgens Olweus (1993), onderzoeker en programma-ontwikkelaar op het gebied van pesten onder scholieren en jongeren, komt 'gewoon' pesten met enige regelmaat voor. Echter, dit lijkt niet van toepassing te zijn bij het cyberpesten onder de respondenten, aangezien alle respondenten die aangeven met cyberpesten te maken hebben gehad (als pester of als slachtoffer), zeiden dat het een paar keer, eens of nooit plaatsvond.

Er zijn verschillende vormen van cyberpesten die voorkomen onder de respondenten uit Olst-Wijhe. Figuur 2 (blz. 6) geeft hier een overzicht van. Sociale media speelt bij cyberpesten ook een belangrijke rol. Met name WhatsApp lijkt een vaak gebruikte medium onder de respondenten om iemand anders te pesten via het internet. Alle respondenten zijn ook gevraagd naar wie zij toe zouden stappen als zij met cyberpesten te maken zouden hebben. Ouders en vrienden zijn de meest populaire mensen om over cyberpesten te praten (zie figuur 3 op blz. 7).

Aanpak cyberpesten

Ondanks dat cyberpesten de mogelijkheid biedt voor de pester om anoniem te blijven, blijken toch 10 van de 12 responderende slachtoffers te weten door wie ze zijn gepest via het internet. Hierdoor is het mogelijk de dader aan te spreken op zijn/haar gedrag en cyberpesten aan te pakken. Op één jongere na zijn alle respondenten van mening dat er actie moet worden ondernomen om cyberpesten aan te pakken. Verschillende suggesties zijn hiervoor gegeven. De meest populaire (meerkeuze) antwoorden zijn: voorlichting, een film kijken en/of maken over cyberpesten en groeps gesprekken (zie figuur 4 op blz. 8). Ook was het voor de respondenten mogelijk hun eigen idee over hoe cyberpesten aangepakt moet worden weer te geven. Hier hebben veel respondenten gebruik van gemaakt. Suggesties die werden gegeven zijn o.a. het (zwaarder) straffen van de pester, visuele middelen gebruiken om te laten zien wat de gevolgen van cyberpesten kunnen zijn, voorlichting geven (mede over het gebruik van sociale media) en zorgen dat slachtoffers iemand hebben om over cyberpesten te praten. Als de respondenten gevraagd wordt wie de belangrijkste rol hebben in het aanpakken van cyberpesten, dan worden toch voornamelijk de pester (dader), de gepeste (slachtoffer) en de omstanders aangewezen (zie figuur 5 op blz. 9).

Cyberpesten strafbaar?

In sommige gevallen kan cyberpesten ook strafbaar zijn. O.a. jeugdwerk Olst-Wijhe was benieuwd of jongeren zich dit wel realiseren. Van de 117 respondenten, blijken er 43 hier niet goed van op de hoogte te zijn. Enkel denken dat het altijd strafbaar is, nooit of hebben geen idee. Dit is wellicht een punt om mee te nemen in verdere handelingen om cyberpesten binnen de gemeente aan te pakken dan wel te voorkomen.

Meest voorkomende vormen

Het Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] heeft cijfers m.b.t. cyberpesten in 2013 aan de hand van het Veiligheidsmonitor 2013 (CBS, 2014) gepubliceerd, maar "geen enkele vorm van cyberpesten is tussen 2012 en 2013 toe- of afgenomen (CBS, 2014, p. 78)." Daarom zijn vergelijkingen gemaakt met de CBS-cijfers van 2012 (Akkermans, 2013), omdat daarbij ook een verdeling in leeftijdsgroepen (waaronder 15 tot 18 jarigen) is gemaakt. Zowel op nationaal (Akkermans, 2013) als lokaal niveau lijkt roddelen de meest voorkomende variant van cyberpesten. Door de relatief lage response is dit echter

geen betrouwbare vergelijking. Het melden van cyberpesten bij de politie is op landelijk niveau niet populair (Akkermans, 2014), maar de meeste respondenten uit Olst-Wijhe die slachtoffer zijn geweest, hebben dit wel vaak op school gemeld. Iedere school heeft een eigen veiligheidsplan waar een pestprotocol onderdeel van kan zijn. Het kan per school verschillen hoe deze wordt toegepast.

Anti-(cyber)pestprogramma's

In Nederland zijn er momenteel veel anti-pestprogramma's in werking, maar velen zijn (nog) niet specifiek gericht op cyberpesten. Van die programma's zijn er enkelen die op sommige punten aansluit op de voorkeuren van de deelnemers uit Olst-Wijhe. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de eerder genoemde groeps gesprekken, voorlichting en het gebruik van visuele middelen.

Veel van deze programma's beweren effectief te zijn, maar dit is vaak niet wetenschappelijk bewezen. Daarom heeft staatssecretaris van onderwijs, cultuur en wetenschap (Sander Dekker) een commissie van onafhankelijke onderzoekers de opdracht gegeven anti-(cyber)pestprogramma's te testen op effectiviteit. Dit onderzoek is onderdeel van het wetsvoorstel 'Sociale veiligheid op school' dat op 1 augustus 2015 in werking dient te treden. In mei 2014 is bekend geworden dat geen van de 61 beoordeelde programma's bewezen effectief is en dat er maar 13 veelbelovend zijn. Het onderzoek is echter nog niet afgerond, want de op papier veelbelovende programma's moeten o.a. nog in de praktijk worden getest.

Conclusie

Cyberpesten lijkt (zeker) voor te komen onder de 12 tot 18 jarigen binnen onze gemeente, in verschillende vormen en maten. Van de deelnemende jongeren die hebben aangegeven slachtoffer te zijn, maken veel hiervan een melding bij school. Hierdoor is het mogelijk om cyberpesten bespreekbaar te maken en het aan te pakken. Het aantal respondenten is echter te laag om met een representatief beeld van de doelgroep te komen.

Op dit moment is er nog geen bewezen effectief anti-cyberpestprogramma dat toegepast kan worden in Olst-Wijhe. Daarom is het raadzaam om het onderzoek naar de effectiviteit hiervan te blijven volgen. De jongeren die deel hebben genomen aan het onderzoek zijn van mening dat er actie ondernomen moet worden om cyberpesten aan te pakken en dat met name de pester, de gepeste en omstanders hier een belangrijke rol in spelen. Groeps gesprekken en visuele middelen (bijv. film) zijn volgens de respondenten aansprekende vormen om hierover te communiceren met de doelgroep.

Aanvullend onderzoek naar cyberpesten onder de doelgroep is noodzakelijk om een representatief beeld te krijgen van de doelgroep. Hierdoor kan dan ook beter worden bekeken welke (effectief bewezen) programma's aansluiten op de karakteristieke eigenschappen en wensen van de doelgroep om cyberpesten aan te pakken dan wel te voorkomen. Verdere aanbevelingen ter aansluiting op dit onderzoek staan hieronder vermeld.

II Aanbevelingen

Het doel van de vragenlijst was niet alleen om een beeld te krijgen van het huidige cyberpestgedrag onder de doelgroep, maar ook om van de jongeren te weten te komen wat er volgens hen gedaan moet worden om cyberpesten binnen de gemeente aan te pakken. De antwoorden worden meegenomen in de onderstaande aanbevelingen.

- Aanvullend onderzoek naar het onderwerp onder de doelgroep is raadzaam, aangezien de gewenste respons van 305 niet is gehaald om de resultaten te generaliseren voor de hele doelgroep, significante relaties te ontdekken en betrouwbare vergelijkingen te kunnen maken met nationale statistieken. Een mogelijkheid is het verloop van cyberpesten mee te nemen in de jongerengezondheidsmonitor van GGD IJsselland. Gemeenten hebben de mogelijkheid om eigen vragen toe te voegen aan de monitor om zo in te spelen op lokale omstandigheden. Door cyberpesten hierin mee te nemen, kan worden bijgehouden in welke mate het toe- of afneemt. De definitie van cyberpesten en de leeftijdscategorie van de respondenten zijn hierbij een aandachtspunt.
- Veel jongeren gaven in de vragenlijst aan dat duidelijk moet zijn waar mensen terecht kunnen om te praten over cyberpesten en dat praten over dit onderwerp belangrijk is. Ondanks dat de

gemeente Olst-Wijhe niet door de respondenten als zeer belangrijke partij wordt gezien om cyberpesten binnen de gemeente aan te pakken, zijn er wel enkele taken die de organisatie kan verrichten als opdrachtgever van dit onderzoek. Een voorbeeld hiervan is verwijzingen plaatsen op de website van de gemeente naar organisaties en instanties die hulp en tips aan jongeren en ouders bieden die persoonlijk met cyberpesten te maken hebben (bijvoorbeeld:

www.digitaalpesten.nl) of meer over het onderwerp te weten willen komen. Het is verstandig om het vermelden van foute informatie uit te sluiten in de disclaimer van de website, aangezien gemeente Olst-Wijhe geen expert is op het gebied van cyberpesten.

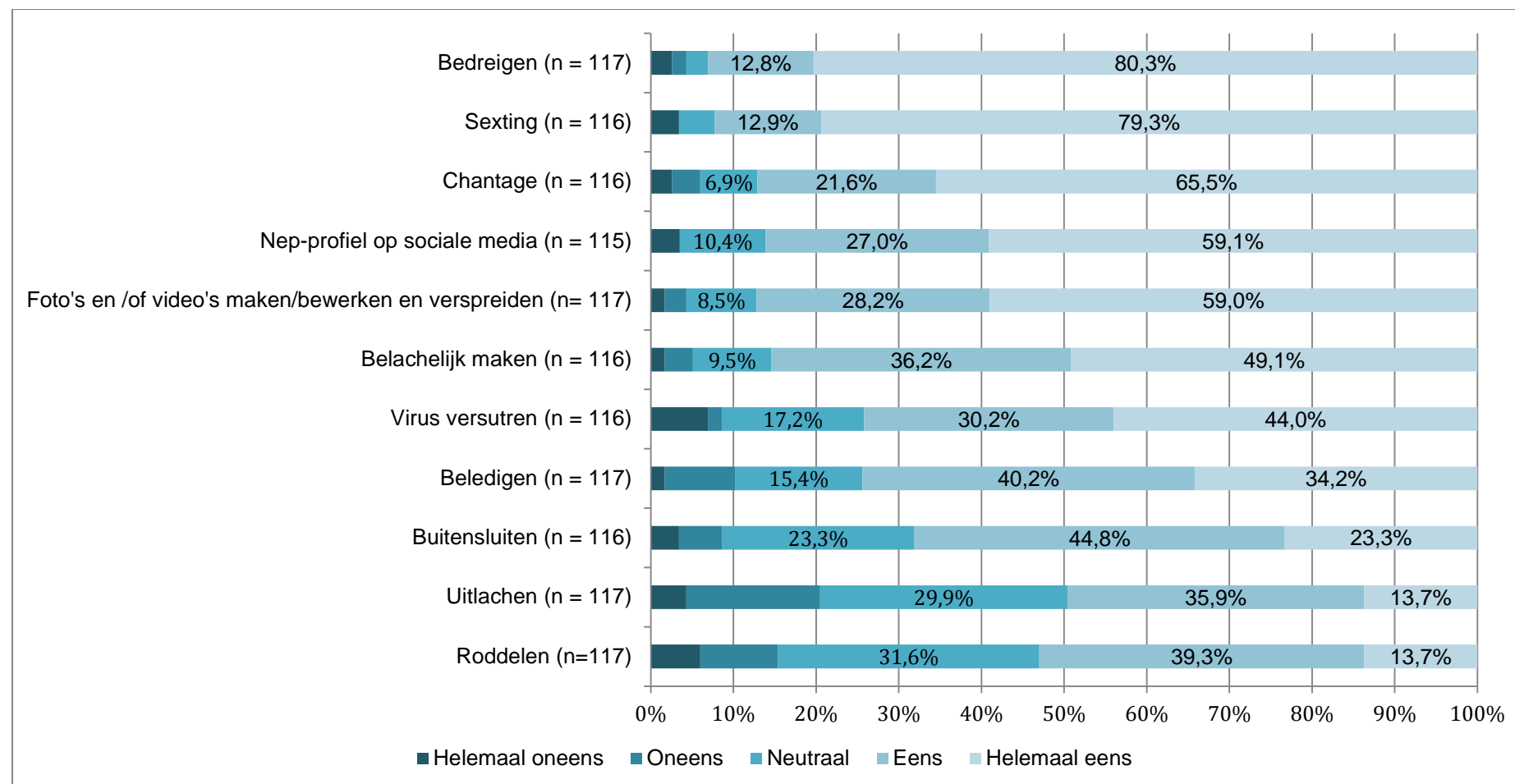
Ook scholen, (sport)verenigingen, instanties en ouder(s)/verzorger(s) kunnen naar jongeren communiceren bij wie ze aan kunnen kloppen voor hulp en/of advies m.b.t. cyberpesten.

- Uit het onderzoek blijkt ook dat relatief veel respondenten niet goed weten dat cyberpesten in sommige gevallen strafbaar kan zijn. Aangezien het onderzoek niet te generaliseren valt voor de gehele doelgroep, zegt dit resultaat niet veel. Echter, het is wel een mogelijk aandachtspunt bij eventuele toekomstige onderzoeken en het ontwikkelen dan wel invoeren van een anti-cyberpestprogramma.
- Zoals in de samenvatting al is vermeld, is er momenteel op landelijk niveau een onderzoek gaande naar de effectiviteit van huidige opererende anti (cyber)pestprogramma's. Het onderzoek is nog in volle gang, maar wellicht dat de uitkomsten van toegevoegde waarde zijn voor de huidige situatie in de gemeente Olst-Wijhe. Mede vanwege dat staatssecretaris Sander Dekker via het wetsvoorstel 'sociale veiligheid op school', scholen wil gaan verplichten om één van de door de commissie effectief bewezen programma's in te gaan voeren. De uitkomsten van dit onderzoek monitoren is daarom raadzaam. Dit kan mede via de site van het Nederlands Jeugdinstituut [NJI] (<http://www.nji.nl/antipestprogramma>). Voor scholen is het belangrijk een programma te kiezen die aansluit bij de cultuur en het pestprotocol van de school. Een uitgebreide omschrijving van de veelbelovende programma's uit het landelijk onderzoek is terug te vinden in de databank Effectieve Jeugdinterventies van het NJi. Daarnaast zijn groepsgesprekken en visuele middelen raadzame onderdelen om in het programma te betrekken, aangezien de respondenten dit als meest aantrekkelijke bestrijdingsmiddelen van cyberpesten zien. Ook de rollen van de pester (dader), de gepeste (slachtoffer) en omstanders zijn belangrijke rollen om hier in mee te nemen.

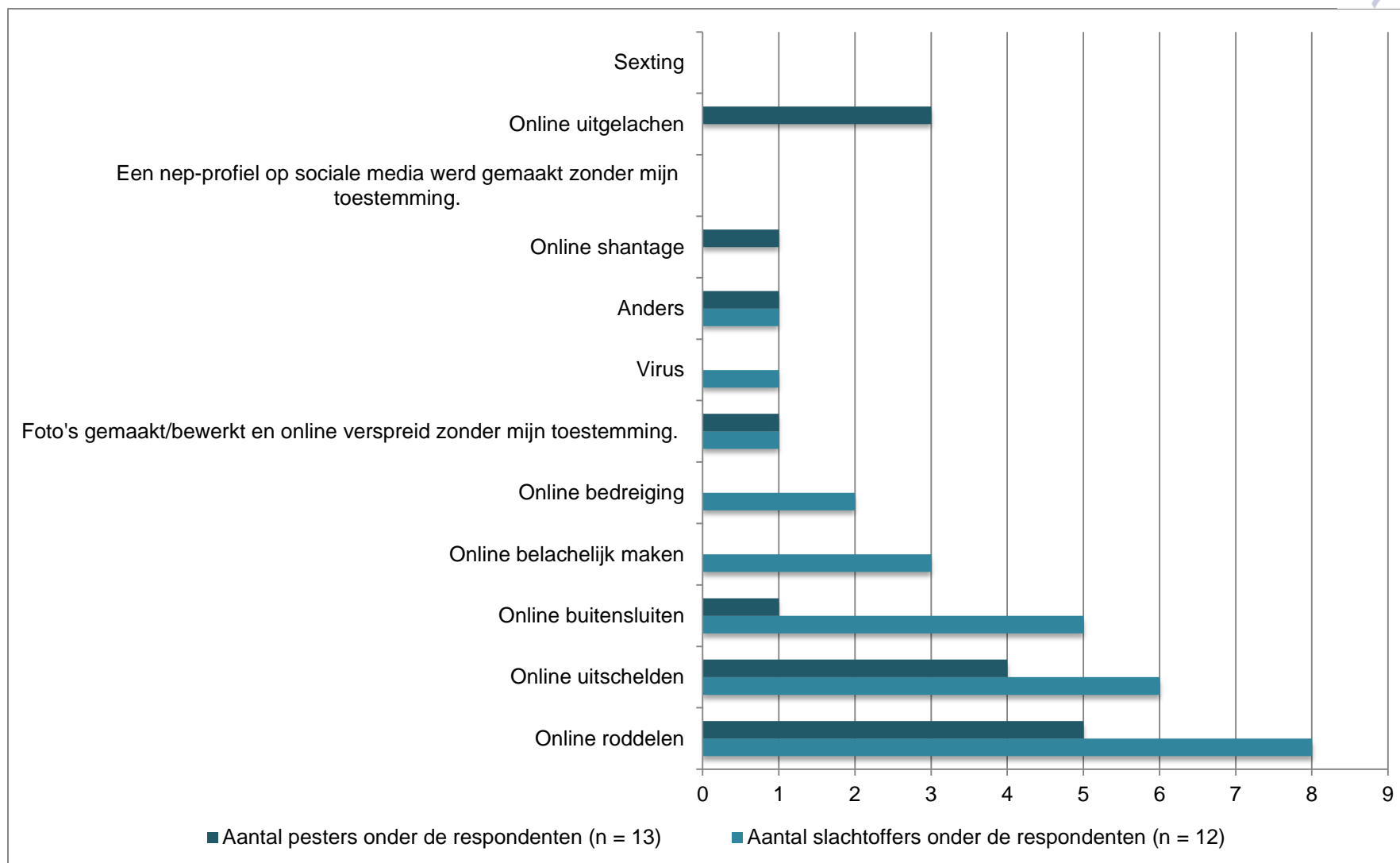
III Bijlagen

Grafieken

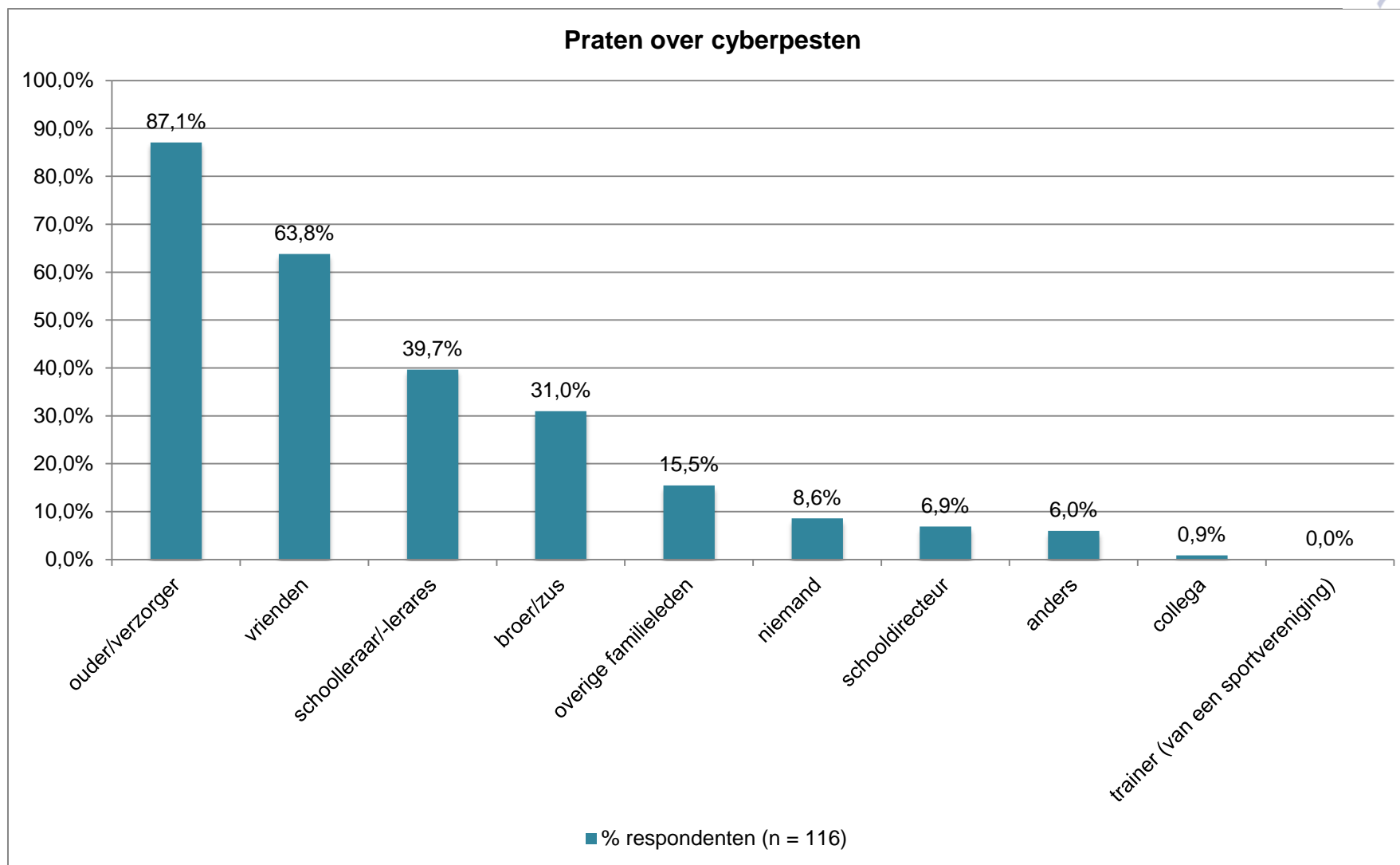
(Opmerking: de onderdelen zijn gerangschikt op 'helemaal eens'.)

Figuur 1: In hoeverre zie jij de volgende onderdelen als 'cyberpesten' (in%)?

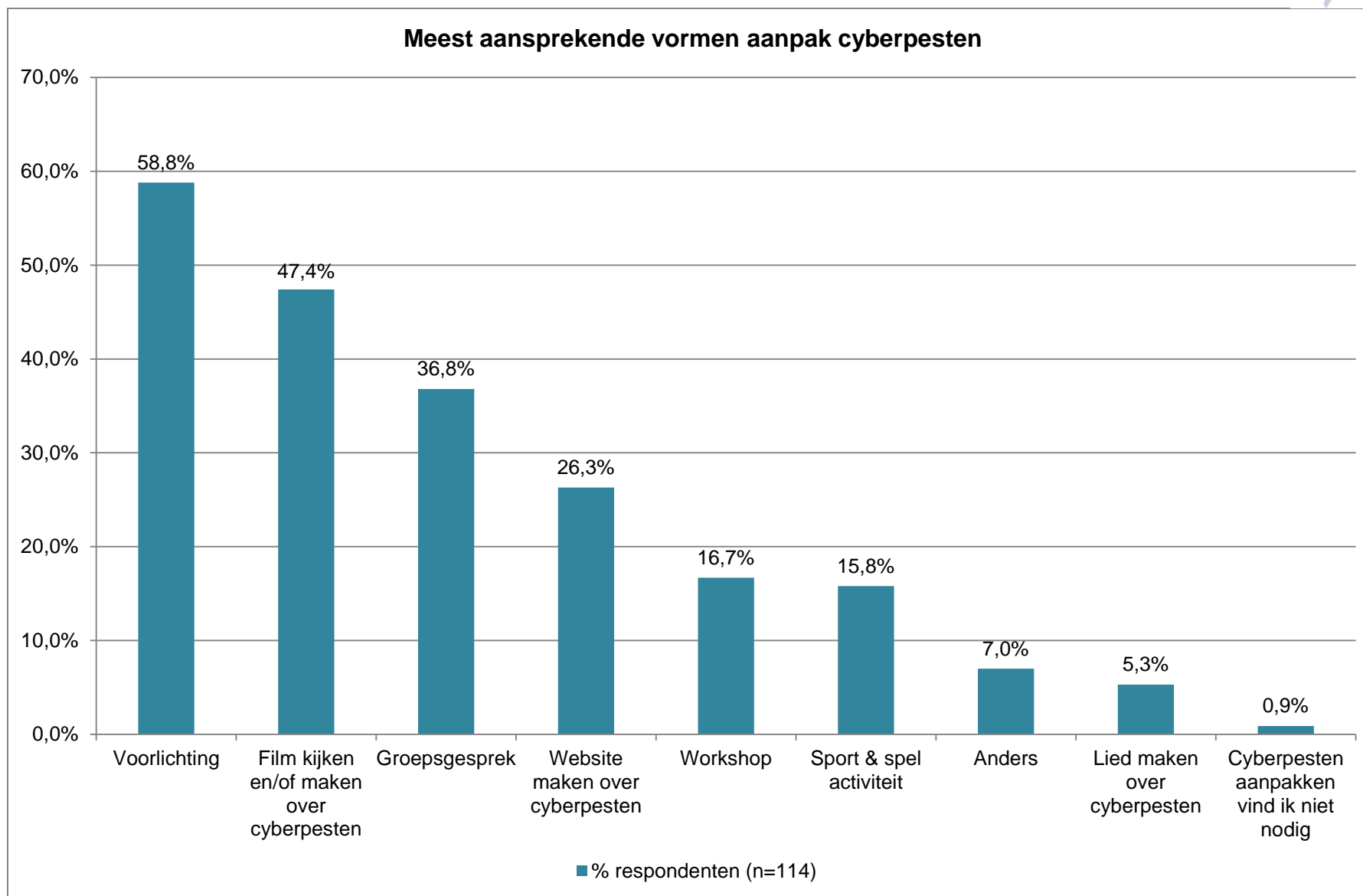

Figuur 2: Voorkomende vormen van cyberpesten onder de respondenten Olst-Wijhe (meerkeuzevraag).

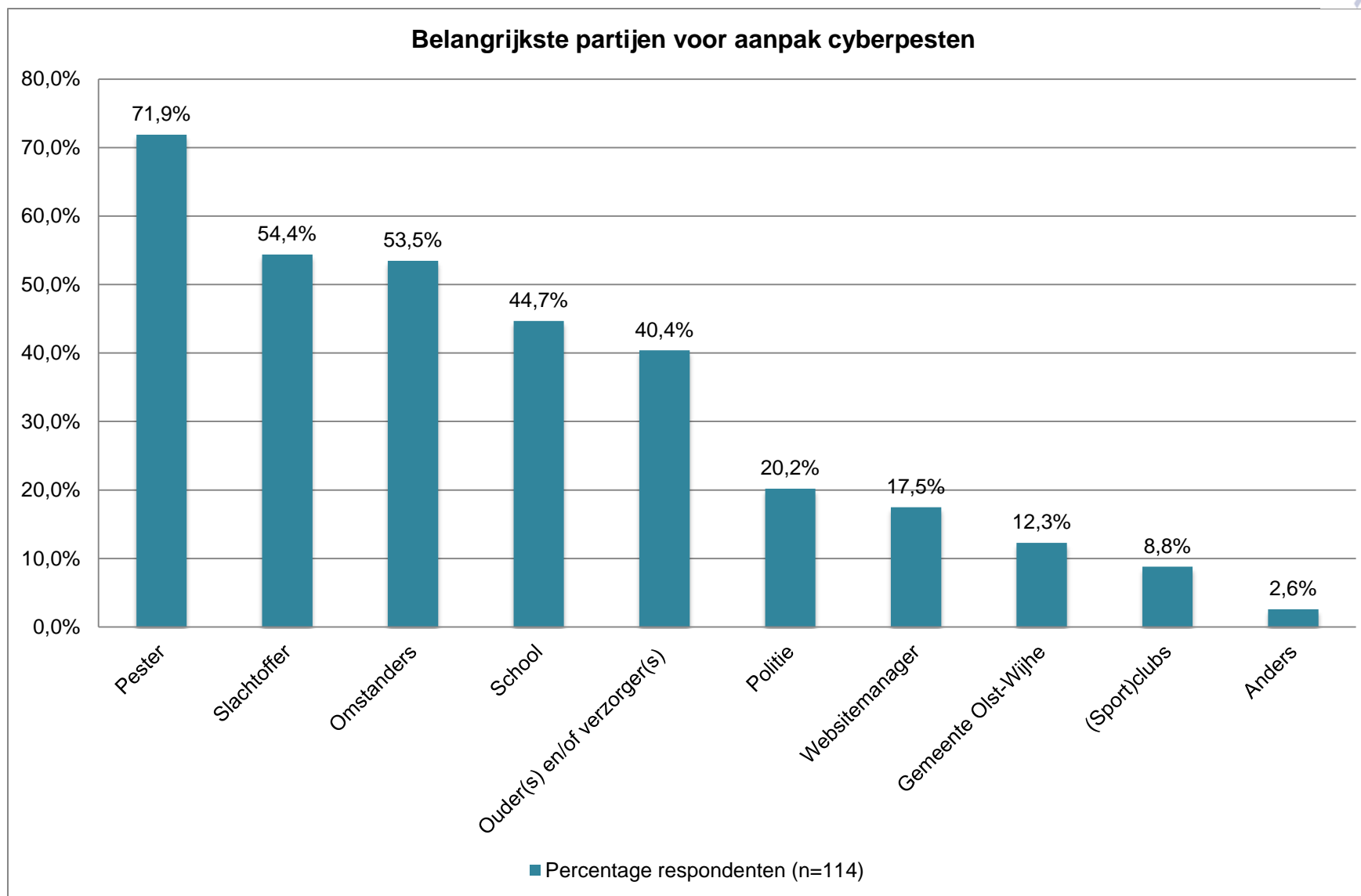

Figuur 3: Stel je wordt gepest via het internet. Met wie zou je daar dan over praten? (Er zijn meerdere keuzes mogelijk.)

Figuur 4: Welke vorm van cyberpesten de respondenten het meest aanspreekt (meerkeuzevraag).

Figuur 3: Wie heeft volgens jou de belangrijkste rol om cyberpesten aan te pakken (meerkeuze)?

Referentie

Akkermans, M. (25 juli 2013). Een op tien jongeren gepest op internet. *Webmagazine*. Geraadpleegd via <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/jongeren/publicaties/artikelen/archief/2013/2013-3862-wm.htm>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (n.d.). *Cyber bullying*. Geraadpleegd op 25 mei 2014, via <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/methoden/toelichtingen/alfabet/c/cyber-bullying.htm>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (3 maart 2014). *Veiligheidsmonitor 2013*. Geraadpleegd op 22 mei 2014 via <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/7F48CF73-01A2-4B3B-A953-FFDCBE7E9D5B/0/2014veiligheidsmonitor2013pub.pdf>

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell Publishing.